

niso izenačena, je odveč, saj to lahko trdimo domala o vseh ustvarjavih. Med izrazito pozitivne lastnosti Kosmačevih novel uvršča predgovor globino filozofske misli, človečnost in aktualnost. Avtor predgovora pa se, po nejasnosti te trditve sodeč, ni poglobil v te globine, sicer bi vsaj na kratko označil poglobitve smernice Kosmačeve »filozofske misli« in ga s tem konkretnije predstavil neinformiranemu bravcu. Oster protest proti socialnim in nacionalnim krivicam in proti vojni, ki ga vedno spremljata upanje in hrepenenje delovnega človeka po sreči in kruhu, je naveden kot osnovni problem, na katerem temelji tudi izbor in uredeitev novel. Izbor obsega razen nekaterih predvojnih novel, objavljenih v zbirki »Sreča in kruh« leta 1946, še »Pot v Tolmin« in novelo s tematiko o NOB Očka Orel, ki sta bili napisani po vojni. Na prvem mestu je najboljširnejša novela, življenjska zgodba človeka na zemlji, Žefa Obrekarja, ki je sovjetskega založnika pritegnila zaradi stvarne in zgoščene pripovedi, zaradi socialne in vojne tematike, zaradi izredno plastično zgrajenih likov in morda ne nazadnje zaradi vodilnega motiva o Obrekarjevem nenehnem in trmastem hrepenenju po širni in plodni zemlji, ki jo je spoznal kot vojni ujetnik v Ukrajini in jo je potem zaman poskušal ustvariti na domačem krasu. Tej noveli sledijo še teksti »Tistega lepega dne«, »Sreča«, »Pot v Tolmin«, »Kruh«, »Gosenica« in »Očka Orel«.

Prevajavca I. Lemaš in D. Mansfelda sta se oba poskušala stilno čimbolj približati originalu. Uspela je predvsem prevajavka D. Mansfelda. Posrečilo se ji je ohraniti čustvene naglase in značilno strukturo stavkov, ki v Kosmačevi prozi izraža ritem dogajanja oziroma čustvovanja. I. Lemaš pa je največkrat prav s tega vidika tekst izmalčil, s čimer je osiromašil svojski in občutljivi stil Kosmačevega pisanja in preko tega tudi idejno bogastvo njegove proze. Ta napaka izstopa predvsem v prevodu novele »Človek na zemlji«, ki glede na stil zavzema v Kosmačevem ustvarjanju še prav posebno mesto. Idejno-vsebinsko izredno polna in stilno zgoščena proza zgubi v prevodu precej svojih dobrih lastnosti. Prevajavec je namreč kratke stavke skoraj dosledno združeval v večje enote in s tem močno porušil ritem pripovedi. Velikokrat je misel tudi poenostavil in ji s tem odvzel dinamičnost in čustveno globino. (Primer: To poslednje trpljenje, ki je bilo tudi prvo prebujenje, je začelo kapljati v njegovo srce ob napovedi svetovne vojne in se je potem točilo vanj vse do njegove smrti. Prevod: Tjažkij kameň leg na ego serdce, kogda ob'javili vojnu, i davil ego etot kameň do samoj smerti. [Str. 7]).

Likovna oprema knjige je zadovoljiva. Podoba na platnicah predstavlja dolino in smejočega se starega berača ob njej — zdi se, da hoče izraziti enega poglobitvenih elementov Kosmačevega pogleda na življenje, namreč: s trpkim smehom, z ironijo in včasih celo z rahlo obešenjaškim humorjem premagati pesimizem, ki ga človeku poskuša vsiliti življenje.

Kljub prej omenjenim pomanjkljivostim pa je ta publikacija pomembna, ker seznanja s pisateljem Cirilom Kosmačem novo, obširno kulturno področje; ruski prevod »Sreče in kruha« je tako tehten prispevek k uveljavljanju naše književnosti na tujem.

Helga Glušič

NASLOVI ŠOLSkih NALOG

Zavod za prosvetno-pedagoško službo v Ljubljani je v knjigi »Ideološko-politična vzgoja in izobraževanje na šolah« objavil naslove šolskih nalog z ozirom na politične, gospodarske in kulturne teme. Smoter objave teh šolskih nalog je bil zgolj informativno-fotografski. Naslovi šolskih nalog naj pokažejo, kako se je tematika šolskih nalog (s tem v zvezi pouka materinščine) bistveno spremenila in razširila. Mnoge politične in gospodarske teme so z ozirom na šolsko tradicijo novost šolske prakse in nakazujejo nove obrise idejno-vsebinske preusmeritve pouka.

Po skupinah je podoba naslednja:

1. Politične teme

Naslovi šolskih nalog pričajo, da je obravnavanje političnih vprašanj na šolah zelo aktualno in konkretno. Naslovi šolskih nalog s politično tematiko so postavljeni v večini primerov stvarno, jasno in pravilno omejeno na trenutno občutljivo točko. Nekaj pa je primerov, ki dokazujejo, da so politične naloge (bolje naslovi političnih tem) šele na začetni stopnici. Tako najdemo mnoge spodrsiljave. Mnogi naslovi nalog zahtevajo preobsežno snov. Zdi se mi, da v srednji šoli v petinštiridesetih minutah ni mogoče niti strokovnjaku za politiko obdelati teme, ki jo nakazuje naslov »Neokolonializem«.

Tudi se še v naslovu marsikatero politične naloge zrcali parolarstvo. Recimo: »*Mladost pozna samo eno pot: naprej!*« Nekatere naloge so tako nejasno zastavljene, da je potrebno precej pojasnjevanja, preden bi učenec razumel filozofijo o politiki, ki jo terja malce čudaški naslov: »*Bomo v novem letu bliže nad nasiljem?*« Mnogokje predavatelj terja od dijakov, da napišejo ob zgodovinskem spominu razmišljanja o velikih družbenih pretresih. Težko je namreč pojasniti, kaj pišejo dijaki ob naslovu »*Pariška komun*«. Kako različno in bogato se lahko oblikuje naslov šolske naloge, se je pokazalo ob Lumumbovi smrti, ki je nedvomno v tem času tudi čustveno prizadela skorajda ves svet. Našejtmo nekaj različnih naslovov te teme: »*Prijatelj, to je beseda vseh besed (ob krizi v Kongu)*«, »*Razpal, porušil se je grad najlepših mojih sanj (zasedanje OZN)*«, »*Daj mi besedo, da jo verjamem (kriza v Kongu)*«, »*Sredi vsega stojim tako sama in slabo*ta (kriza svetovnega položaja)«, »*Umor, čeprav je brez jezika, tisočkrat govori*«, »*Kako nas je prizadela Lumumbova smrt?*« itd. . . Večina naslovov je literarno oblikovanih. Predmet je splošno znan. Dogodek je dramatičen in čustveno močan. Splošno se povezuje z osebnim doživetjem. Literarno oblikovani naslov se ne izgublja v praznem. Skratka: zdi se mi, da je velik del teh naslovov o Lumumbovi smrti več kot sprejemljiv. Odlike tako zastavljene obravnave aktualnega političnega dogodka spoznamo še v večji meri, če ob te naslove postavimo recimo tako slabokrvne naslove: »*Ljubimo narod in spoštujmo človeštvo!*« ali »*Pomen praznika žena*« ali »*Vloga žene v ljudski revoluciji in povojni socialistični graditvi*«(!) ali »*Kaj mi je najdražje na svetu (misli ob dnevu žena)*« ali »*Naša domovina je bogata!*« itd. . .

Če se dotaknemo vsebinsko-idejne in oblikovne obdelave politične problematike, potem opazimo določeno enostranost. Pri idejno-vsebinski problematiki le redkokje zastavijo naloge izrazita družbeno-idejna področja. Tu je morda najmanj opravljenega dela. Spodrseljaji pa so včasih presenetljivi. Recimo v osnovni šoli hribovske vasi pišejo učenci o osnovah marksizma. Oblikovno pa ni skorajda nobena naloga opredeljena, dasi poznamo mnoge žurnalistične ali publicistične oblike, ki bi lahko ali celo morale biti posoda dijakovih spoznanj, razmišljanj, opredeljevanja, sklepanj in doživetij. Nekatere snovi naravnost terjajo reportažo, nekatere informativno poročilo, nekatere razpravo, nekatere kramljanje (kozerijo), nekatere govor, nekatere poizkus družbeno-ekonomske razprave, nekatere aktualen potopis (seveda umišljen), nekatere vizije itd. . . Odnos dijaka do snovi oz. političnega aktualnega dogodka je lahko različen. Vsekakor pa ni dovolj, da občutimo osebno dijakovo prepričanje zgolj iz neke amorfne, oblikovno neizdelane gmote problemov in iz kopice patetičnih izjav, ker je takšno izražanje osebnih manifestacij primitivno. Primerna oblika in možnosti, da dijak opredeli jasno svoj odnos do snovi, sta dve osnovni pedagoški zahtevi obravnave političnih dogodkov.

2. Gospodarske teme

Mnoge teme s področja gospodarstva so zastavljene zanimivo in stvarno. Velja pa skorajda isto za obravnavanje gospodarskih tem, kot smo ugotovili za obravnavo politike. Večina naslovov je preobsežna po snovi. Recimo: »*Družbeni perspektivni plan komun*e, *okraja, republike in federacije*« (Pomislite, če bi kakšnega strokovnjaka postavili v šolsko klopi in mu odmerili petinštirideset minut za obdelavo takšne obsežne snovi, ali bi bil njegov izdelek zadovoljiv?). Ali: »*Od mojega dela bo odvisen moj zaslužek!*« (Mar je res, da je samo od osebnega dela odvisen zaslužek? Morali bi se posvetovati z ekonomisti in nistem prepričan, da bi pritrtili pedagogu, ki je tako zastavil naslov gospodarske naloge). Ali: »*Uspehi našega gospodarstva!*« Itd. . . Nekatere teme pa so skrajno obrabljene in šablonske. Recimo: »*Zakaj sem se odločil za Irizerski poklic!*«

3. Kulturne teme

Na področju kulture imamo z ozirom na stare naslove šolskih nalog najmočnejšo tradicijo, z njo pa največ izkušenj. Res je, da tudi tu opazimo velik preobrat. Nekoč so predvsem prevladovala literarne teme, sedaj se področje obravnave širi tudi na druga kulturna področja (gledališče, film, plesna umetnost, likovna umetnost, glasba itd). Razveseljivo je dejstvo, da je vedno manj takšnih naslovov šolskih nalog, ki bi kazali tendence, da vsakega pismenega človeka izobrazimo kot literata (»*Jesen razgrinja sive pajčolane*...« itd). V enaki meri pa je opaziti tudi odklon od druge skrajnosti, da bi bile šolske naloge zgolj slovnične in pravopisne vaje. Vendar naj takoj pripomnim, da bi bilo zlasti v vajenski šoli še vedno boljše, da vajenci pišejo šolske naloge kot slovniške in pravopisne vaje ali kot preizkus slovničnega oziroma pravopisnega znanja, kakor pa da jim učitelj napiše tale naslov šolske naloge: »*Jezik kot izrazno sredstvo!*«

Pri razčlenjevanju literarnozgodovinskih ali literarnoteoretičnih tem pa opazimo, da ni dovolj natančnosti. Mnogi naslovi so zastavljeni splošno, zahtevajo istočasno lite-

rarnozgodovinske in literarnoteoretične odgovore ali pa celo nekaj, kar presega okvir znanja osnovne ali srednje šole. Morda bi mnogo slavistov težko zadovoljivo obdelalo temo: »Motiv Prešernovih pesmi«. Če izpustimo, da so nekatere naloge snovno preobsežne, so pa tudi strokovno povsem netočno zastavljene. Takšne so na primer naslednje naloge: »Ob jubileju dveh ustvarjajcev (Prešerna in Finžgarja)«, »Prešeren in Finžgar — dva stebra naše književnosti«, »Preko Prešerna in Finžgarja« itd. . . . Ne bi si želel s tem nakopati očitka, da ne cenim odličnega prozaista Finžgarja in da ne spoštujem njegovih del, a sem vendarle strokovno in osebno prizadet, če vidim, da so dijaki prisiljeni vrednotiti našo književnost z vidika komparacije dveh stebrov: Prešerna in Finžgarja. Ko pa je še kakšen »stebec« pred Finžgarjem in po njem?

Naslovi šolskih nalog s kulturnega področja v veliki meri razodevajo preskromno iznajdljivost učiteljev. Ta se razodeva v učiteljevi splošni kulturni razgledanosti. Omenil sem že, da naslovi zajemajo vsa kulturna področja. Nekatere vrste umetnosti pa so skorajda povsem zanemarjene. Recimo — arhitektura, plesna umetnost itd. Le redkokateri naslov s teh področij je zastavljen sveže, konkretno, jasno in — oprostite zahtevi — enkratno. Tudi na področju kulture je opaziti brezosebnost, bolje zahtevano brezbarvnost v odnosu pisca do snovi. Večjo subjektivno prizadetost moramo zahtevati zlasti na področju umetnosti, kajti ta je in ostaja v osebnih odnosih, ki jih predvsem mlad človek doživlja ob prvih srečanjih z umetnostjo. Oblikovna raznolikost bi pospeševala ta odnos mladega človeka do bistvenih sestavin umetnosti (v tem primeru besedne), če bi se tudi sam poizkušal, seveda na ljubiteljski osnovi, v različnih oblikah.

Še eno pripombo: Knjiga »Ideološko-politična vzgoja in izobraževanje na šolah« objavlja teme govornih vaj. Nekatere so že zajete v tej obravnavi, mnoge pa bi zaslužile posebno pozornost. Kar se tiče literarne zgodovine, naj omenim, da je tu iznajdljivost predavateljev v veliki meri povsem odpovedala. Naravnost mučno je prebirati naslove takšnih govornih vaj, kar ponazarjajo dolge kolone naslovov: Prešeren: Krst pri Savici; Levstik: Martin Krpan; Gorki: Mati; Tolstoj: Vstajenje itd. . . . Ali res ne gre drugače?

Franček Bohanec

DENAR SKOZI OKNO ALI DIAFILMI ZA POUK SLOVENSKE LITERARNE ZGODOVINE

*Res nam ni vseeno, za kakšne kvazi-diafilme
mečemo denar skozi okno.*

(J. Svolfšak, JiS, VII, 3)

Minilo je že precej časa, kar se je pri nas začela široka akcija za reformo pouka. Uvajati naj bi začeli različna avdiovizualna pomagala, kot so radio, magnetofon, film, diafilm, televizija in verjetno še kaj. Novosti so bile spričo novih zahtev in metod nujne, stvari pa so se ustavile ob vprašanju, kako vse te novotarije v smotrni obliki pripraviti in jih tudi uporabljati v vsej naši šolski mreži. Kratka doba nastajanja in uporabljanja teh pripomočkov je pokazala, da sta oba problema do zdaj še nerešena in da zlasti šepa poraba, ker je materialna zmogljivost šol v pretežni večini premajhna, da bi mogla v celoti in v zadovoljivih pogojih izkoristiti že razpoložljiva pomagala. Prednost ima radio, zelo poraben je magnetofon, film je redkot, diafilm pa utegne biti najmanj praktičen, se pravi najbolj zahteven za predavatelja, ker je najbolj statičen in je živ del treba še le prispevati. Torej: diafilm na zadnjem mestu.

Sava film, zavod za šolski in poučni film, Ljubljana, prej Prosvetni film, menda edini uradni slovenski producent šolskih diafilmov, nam je doslej postregel z deseterico diafilmov iz slovenske književnosti: Prešeren, Jenko, Tugomer, Cankar, Župančič, Finžgar, Gradnik, Kosovel, Prežih in Kajuh. Prvi datira z majem 1960, vendar je zavod začel z delom nekaj let poprej. Preteklo leto (1961) je prišlo na trg že precej kvalitetnih diafilmov, kar dokazuje, da je led prebit in da bo odslej delo potekalo dobro. Očitno je, da doslej ni bilo tako. Kljub temu optimizmu pa so mnoga vprašanja še odprta ali celo zelo zapletena.

Za izhodišče bi postavil dejstvo, da so bili producenti ob pripravah za prvi diafilm začetniki in da je vse do sedaj opravljeno delo pionirsko. Še pred začetkom je bilo treba rešiti vprašanje, kaj naj diafilm bo, se pravi, kakšen naj bo. Javnosti ni znano, da je nekaj napisanih scenarijev obležalo v arhivu, tako prvi poskus Prešerna, ki je bil zelo zanimiv, napisan v prvi osebi, prav tako Tavčar v dveh delih, čeravno je bilo